Het ontbreekt bankiers aan kennis van eigen sector

Als banken geen eigen vermogen hebben, moet overheid wel met veel regels proberen bankieren in de hand te houden

Arnoud Boot en Sweder van Wijnbergen

Een van de opvallendste zaken die tijdens de kredietcrisis aan het licht kwamen, is hoe moeilijk het is voor bankiers om zich een aantal kerninzichten eigen te maken over het functioneren van hun eigen financiële sector. Vaak als we bankiers horen, en natuurlijk zijn er uitzonderingen, is het alsof men zonder enige vastigheid en overzicht naar de werkelijkheid kijkt. De waan van de dag regeert, onbegrip staat voorop en dat terwijl er wel degelijk inzichten zijn waar enig houvast aan kan worden ontleend. Het stuk van Albert Röell, ceo van Kas Bank, in het FD van 28 november is een hartverwarmend pleidooi voor de moeilijke situatie waarin banken zich bevinden, maar brengt tegelijkertijd pijnlijke misverstanden en onbegrip naar voren die illustratief zijn voor de verwarring in de financiële wereld.

Een voorbeeld is wat moet worden verstaan onder het kapitaal in banken. Dit is het risicodragend vermogen van banken dat bedoeld is om verliezen te kunnen opvangen. Het is dus eigen vermogen en geen vreemd vermogen. Vreemd vermogen kent immers een vaste vergoeding en je moet het terugbetalen, anders ben je failliet. Röell ziet kapitaal als 'eigen vermogen of geleend'. Kapitaal is alleen eigen vermogen.

Dat directeur Bart Combee van de Consumentenbond dit door alle verwarring ook niet meer helemaal begrijpt, is hem vergeven. Maar als hij zegt bij een hoorzitting in de Tweede Kamer dat hogere kapitaaleisen natuurlijk wel meer dood geld betekenen en minder mkb-leningen en deze visie door drie van de vier gehoorde topbankiers wordt gedeeld, dan is er echt een probleem. Kapitaal is geen dood geld. Kapitaal is geen bezitting of uitzetting van een bank, dat zijn bijvoorbeeld de mkb-leningen die banken verstrekken of dood geld dat ze in kas houden en niet uitlenen. Kapitaal is een financieringsbron van de bank. Bij gewone bedrijven wordt het eigen vermogen genoemd. De heren topbankiers halen links en rechts van de balans door elkaar, links staan de uitzettingen (mkb-leningen bijvoorbeeld) en rechts de financiering ervan.

Gemaal in Arnhem. Ook bij banken is kennis vereiste om (geld)stromen goed te begrijpen. FOTO: HH

Maar ook de politiek roert zich. In een pleidooi in NRC Handelsblad van vorige week vrijdag vraagt VVD-fractievoorzitter Halbe Zijlstra om minder regels voor banken. De VVD en de bankiers begrijpen schijnbaar niet dat eigen vermogen nodig is om te kunnen ondernemen. Als bankiers dit proberen te vermijden, moeten ze niet raar opkijken dat de overheid met duizenden regeltjes probeert het bankieren in de hand te houden. Het devies moet dus zijn meer eigen vermogen, dan kan de regeldruk omlaag.

Echt eigen vermogen moeten banken zelf ophalen door beroep te doen op aandeelhouders

Maar de misverstanden houden daar niet op. Kapitaal wordt gezien als een duurdere manier van financieren, en verder niets, dus daar moet je zo weinig mogelijk van hebben. Maar eigen vermogen levert ook nog wat anders, aandeelhouders nemen risico over. Crediteuren en depositohouders moeten betaald worden, ook als het slecht gaat, aandeelhouders niet. Als je dit verzekeringselement tegen marktprijzen meeweegt, maakt dat eigen vermogen veel voordeliger. De praktijk is ook dat beter gekapitaliseerde banken juist concurrerender zijn.

De volgende misvatting is dat als er meer eigen vermogen aangetrokken wordt, er een hoger rendement betaald zou moeten worden. Een soort tegeltjeswijsheid: als je meer van iets wilt, wordt het toch duurder? Ook hier gloort fundamenteel onbegrip: risico komt bij banken van de linkerkant van de balans dus dat verandert niet bij meer eigen vermogen; maar datzelfde risico wordt bij meer eigen vermogen over een bredere basis uitgespreid waardoor er minder, niet meer rendement betaald zal moeten worden bij hogere kapitaalratio's.

De volgende misvatting komt bij de protesten tegen de leverage ratio, die minister Jeroen Dijsselbloem naar 4% wil brengen terwijl het nieuwe Basel 3-toezichtsregime slechts 3% eist. De leverage ratio is het kapitaal relatief tot het balanstotaal. Onder de oude Basel 2-norm werd alleen met risicobeleggingen rekening gehouden. Via complexe modellen moesten de zogenoemde Risk Weighted Assets (RWA) berekend worden, en die moesten voor een minimaal percentage met eigen vermogen in plaats van schuld gefinancierd worden. Het berekenen van de RWA blijkt in de praktijk een onmogelijke, en, belangrijker, een zeer manipuleerbare taak.

In heel Europa staren toezichthouders en politici zich te veel blind op RWA en is de focus uitsluitend op de verhouding eigen vermogen versus RWA. Het resultaat daarvan is dat banken, in plaats van meer kapitaal op te halen in de markt, aan de andere kant van de breuk werken. Ze vluchten steeds meer weg uit mkb-leningen en kiezen ervoor te beleggen in overheidsobligaties, omdat toezichthouders daar geen kapitaaleisen tegenover stellen; het wordt als risicoloos gezien. De kapitaalratio's verbeteren zo op de verkeerde manier.

Kort samengevat: banken moeten meer kapitaal krijgen. Echt eigen vermogen dus en ze moeten dat zelf ophalen door een beroep op hun aandeelhouders te doen. Het Amerikaanse voorbeeld, waar precies dat gebeurde in 2009, laat zien dat de weg naar een gezond winstgevend banksysteem is dat het zijn financieringstaak jegens het mkb zonder dwang vervult, anders dan de zombiebankwereld, à la Japan, die in Europa in stand wordt gehouden.

Arnoud Boot is hoogleraar Financiële Markten en **Sweder van Wijnbergen** hoogleraar Staathuishoudkunde aan de Universiteit van Amsterdam.